

پیش‌گفتار

قرآن کریم درخور اعتمادترین منبع و حیانی است که انسان‌ها را به استوارترین روش زندگی هدایت می‌کند^۱ و آنان را که در پی خشنودی خداوند باشند به جاده‌های بی‌گزند راه می‌نماید و از تاریکی‌ها نجات می‌دهد و به جهانی سراسر نورانیت وارد می‌سازد.^۲

آشنایی با این کتاب گران‌قدر و پرارزش نشان می‌دهد که برخی از آیات آن و بخشی از مراتب آیات، نیازمند تبیین و تفسیر است. نخستین کسی که قرآن کریم را تفسیر کرد، رسول اکرم ﷺ بود و پس از ایشان مفسران برگزیده خدا، اهل بیت عصمت و طهارت عهده‌دار تفسیر بودند. برخی از صحابه، تابعین و تابعین تابعین و مفسران بعدی در عصر حضور، غیبت صغریا و تا عصر حاضر نیز هر کدام به اندازه دانش خود قرآن را تفسیر می‌کردند، و این چنین، تفسیر از صدر اسلام تا کنون رواج داشته و با فراز و نشیب‌های گوناگونی پیش رفته است. مفسران با گرایش‌های گوناگون، کتاب‌های تفسیری تألیف کرده و در تبیین آیات نورانی فراوان کوشیده‌اند. از این رو، آگاهی از تاریخ تفسیر قرآن، در تفسیر درست قرآن کریم و استفاده بهینه از آثار تفسیری نقش مهم و بسزایی دارد.

برای تأمین این آگاهی مفید و ضروری، پیش‌تر جلد اول کتاب تاریخ تفسیر قرآن با تلاش پژوهشگر ارجمند، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای علی‌اکبر بابایی،

۱. «إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ» (اسراء، ۹).

۲. «يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ» (مانده، ۱۶).

زید عزه، تألیف شد و به لطف الهی توجه اندیشمندان را به خود جلب کرد و در مراکز علمی حوزوی و دانشگاهی از آن به منزله منبع یا کتاب درسی استفاده گردید؛ ولی چون این کتاب، فاقد ویژگی های متن درسی بود، درخواست شد این کتاب بازنگاری و به صورت متن درسی عرضه شود. در پاسخ به این درخواست، با تلخیص مطالب آن، کتاب پیش رو با ویژگی های متن درسی تهیه شد و اکنون با عنوان درس نامه تاریخ تفسیر قرآن به جامعه علمی کشور عرضه می شود. تلخیص کتاب تاریخ تفسیر قرآن با گستردگی مطالب و فراوانی منابع ارجاع داده شده و مختصر کردن آن در حد دو واحد درسی، مشکلات زیادی داشت که بر استادان محترم پوشیده نیست و به لطف الهی این مشکلات تا حد زیادی برطرف شد. با همه تلاشی که برای اتقان کار صورت گرفت، امکان اشتباه در آن وجود دارد و از استادان محترم، دانش پژوهان، قرآن پژوهان و خوانندگان فهیم درخواست می شود از انتقادات و پیشنهادهای خود دریغ نورزند و ما را برای اصلاح آن یاری فرمایند. امید است این بضاعت مزجاة مورد قبول حضرت حق و عنایت ولی عصر علیه السلام باشد و گامی مؤثر در پیشرفت دانش تفسیر قرآن و خدمتی به شیفتگان معارف قرآن و استادان و دانشجویان باشد.

در پایان، از همه عزیزانی که در نگارش و چاپ این اثر یاریگرمان بودند، تشکر می کنم و از خدای منان توفیق روزافزون آنان را خواستارم. امیدوارم خدای متعال ما را بیش از پیش با قرآن آشنا ساخته، توفیق عمل به معارف گران قدر آن را عطا کند. «و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و آله الطاهیرین».

حسن صادقی